

CZU: 7.045

[https://doi.org/10.59295/sum1\(181\)2025_39](https://doi.org/10.59295/sum1(181)2025_39)

CADUCEUL: SEMNIFICAȚII, UTILIZĂRI ȘI IMPACT

*Sergiu BALACCI, Ion BALAN,**Universitatea de Stat din Moldova*

Caduceul, simbol mitologic cu rădăcini în mitologia greacă și romană, este asociat cu Hermes/Mercur, zeul mesager, patronul comerțului și al călătorilor. Acesta reprezintă echilibrul, comunicarea între lumi și protecția, fiind format dintr-un băț în jurul căruia se încolăcesc doi șerpi, simbolizând dualitatea și armonia forțelor opuse ale universului. De la începuturile sale în mitologie și religie, caduceul a fost adoptat și în medicina antică, devenind un simbol al vindecării și al profesiilor medicale. În prezent, caduceul rămâne relevant în domenii precum medicina contemporană, comerțul și dreptul internațional, simbolizând autoritatea, protecția și armonia. Articolul analizează evoluția acestui simbol și modul în care a fost perceput de-a lungul timpului, evidențiind impactul său continuu, în special în contextul digital și al rețelelor sociale, și importanța sa în societățile moderne.

Cuvinte-cheie: *caduceul, simbol, mitologie, știință, confuzie.*

THE CADUCEUS: MEANINGS, USES AND IMPACT

The caduceus, a mythological symbol with roots in Greek and Roman mythology, is associated with Hermes/Mercury, the messenger god and patron of commerce and travelers. It represents balance, communication between worlds, and protection, consisting of a staff around which two snakes are entwined, symbolizing the duality and harmony of opposing forces in the universe. From its origins in mythology and religion, the caduceus was adopted in ancient medicine, becoming a symbol of healing and the medical professions. Today, the caduceus remains relevant in fields such as contemporary medicine, commerce, and international law, symbolizing authority, protection, and harmony. The article explores the evolution of this symbol and how it has been perceived over time, highlighting its ongoing impact, especially in the digital and social media context, and its significance in modern societies.

Keywords: *caduceus, symbol, mythology, science, confusion.*

Introducere

Caduceul este unul dintre cele mai vechi și mai fascinante simboluri ale umanității, cu o semnificație profundă care a traversat milenii, rămânând un semn de recunoaștere universală. Originar din mitologia greacă și romană, acest simbol al divinității și al echilibrului continuă să fie relevant și astăzi, având o semnificație extinsă și utilizare diversă, de la medicina modernă și religia contemporană până la dreptul internațional și comerțul global. Reprezentând doi șerpi încolăciți în jurul unui băț în formă de cruce, caduceul este adesea asociat cu zeul Hermes (Mercur), mesagerul zeilor, patronul comercianților și al călătorilor, protector al curierilor, păstorilor, mincinoșilor, hoților, negustorilor, oratorilor dar și al celor care practică arta vindecării. Pe măsură ce societățile s-au transformat de-a lungul timpului, caduceul a căpătat multiple semnificații, fiind folosit în context religios, în medicină, comerț și politică. Într-o lume interconectată prin rețelele sociale și diverse platforme digitale, caduceul rămâne un simbol accesibil și relevant, un semn care este asociat cu autoritatea, înțelepciunea și protecția. De asemenea, în spațiul virtual acest simbol este adesea folosit pentru a exprima viziuni de echilibru și armonie în fața conflictelor, având un impact semnificativ asupra percepției publice a conceptelor de sănătate și de conducere responsabilă.

Această lucrare își propune să exploreze mitologia, originea, semnificația și utilizarea Caduceului, aducând în prim-plan evoluția sa de-a lungul istoriei, dar și impactul său asupra umanității. Vom analiza conexiunile sale cu diverse domenii, inclusiv medicina antică și modernă, și vom evidenția modul în care simbolismul Caduceului continuă să modeleze viziuni și practici în societățile contemporane. În plus, vom discuta despre cum rețelele de socializare și alte forme de comunicare digitală au contribuit la perpetuarea și reinterpretarea acestui simbol, conferindu-i noi semnificații.

Astfel, caduceul nu doar că își păstrează statutul de simbol mitologic, dar devine și un simbol al comu-

nicării între trecut și prezent, între culturile tradiționale și cele moderne. Explorând aceste aspecte, articolul va contribui la o înțelegere mai profundă a acestui simbol și a relevanței sale în lumea contemporană.

Material și metode

Studiul adoptă o abordare multidimensională și calitativă pentru a explora semnificația și utilizarea simbolului caduceului în diverse domenii, cu accent pe rolul său în domeniul sănătății și al comunicării comerciale. Abordarea combină metoda inductivă și metoda sintetică pentru a înțelege evoluția simbolului, aplicarea acestuia în diferite contexte, precum și impactul său asupra percepției publice și a imaginii instituțiilor.

Metoda inductivă, care pornește de la observații particulare pentru a ajunge la concluzii generale, permite identificarea tendințelor în utilizarea simbolului caduceului, pe baza cercetărilor și surselor existente. Această abordare facilitează înțelegerea modului în care caduceul a fost adoptat în diverse tradiții și domenii și cum este perceput de publicul larg. În paralel, metoda sintetică integrează informațiile provenite dintr-o varietate de surse, incluzând studii de caz, rapoarte de cercetare, documente istorice și lucrări academice, pentru a construi o imagine coerentă a semnificației Caduceului și impactului său în contextul modern.

Analiza literaturii de specialitate joacă un rol esențial în acest studiu, furnizând un cadru teoretic solid și evidențiind evoluția utilizării simbolului în timp.

Rezultate și discuții

Caduceul își are originile adânc înrădăcinate în mitologia greacă, fiind asociat în mod direct cu zeul Hermes, cunoscut și sub numele de Mercur în mitologia romană. Hermes, fiul lui Zeus și al nimfei Maia, era considerat mesagerul zeilor și protectorul comercianților, al hoților, al călătorilor și al frontierelor. În multe dintre tradițiile sale mitologice, Hermes este prezentat ca un zeu care călătorea rapid între lumi, având abilitatea de a intermedia între divinități și oameni, dar și între lumea vie și lumea morților [1; 4; 5; 7].

Caduceul, cunoscut și sub numele de „bastonul lui Hermes”, era un baston de lemn sau metal, în jurul căruia se încolăceau doi șerpi (fig. 1). Aripile adăugate în vârful caduceului simbolizau rapiditatea și abilitatea de a se deplasa între lumi, atât fizic, cât și spiritual, reprezentând totodată puterea de a anihila conflictele, de a echilibra energiile opuse și de a-l consacra pe Hermes drept intermediar între zei și oameni, între pământ și cer. Conform mitologiei, șerpii simbolizează cunoașterea, protecția și, adesea, regenerarea, întrucât aceste creaturi erau capabile să-și schimbe pielea, devenind un simbol al continuității și al regenerării [12; 13; 15].

Legenda caduceului este strâns legată de o poveste mitologică despre Hermes, care, într-o zi, a întâlnit doi șerpi ce se luptau pentru supremație. Înțelept și cunoscător al forțelor universului, Hermes a intervenit și a reușit să-i împace, aducându-i într-o stare de armonie. Actul de reconciliere a celor două forțe opuse a fost simbolizat prin șerpii care se încolăcesc în jurul bastonului, iar această imagine a fost asociată cu puterea zeului de a restabili echilibrul în lume [3; 4].

Figura 1. Caduceu

Astfel, caduceul devine un simbol al puterii mesagerului divin, dar și al armoniei, echilibrului și protecției. În această poveste șerpii reprezintă nu doar forțele opuse, dar și procesul de integrare a polarităților – lumina și întunericul, viața și moartea, divinul și pământescul – iar caduceul devine un semn al unirii acestora într-un echilibru perfect. În tradițiile ezoterice și alchimice, acest simbol reflectă conceptul de „unitate în diversitate” și simbolizează transformarea interioară, procesul alchimic al evoluției spirituale către o înțelegere mai profundă a realității [4; 5; 11].

Reprezentările mitologice ulterioare asociază caduceul cu reconcilierea forțelor opuse și cu ideea de comunicare, vindecare și înțelepciune. În mitologia romană, caduceul se transformă într-un simbol al comerțului și al schimburilor economice, asociat cu Mercur, zeul mesager roman, care împărtășea multe trăsături cu Her-

mes, dar cu un accent mai mare pe comerț și prosperitatea imperiului. Acesta devine un simbol al rapidității și eficienței în comunicarea între sferele lumii, subliniind natura mesagerului divin [5; 7; 10].

Astfel, caduceul depășește granițele mitologiei grecești și romane, devenind un simbol cu semnificații profunde și diverse în multiple culturi și tradiții, inclusiv în religie, medicină și comerț. În cultura occidentală, caduceul este asociat în mod obișnuit cu medicina, datorită utilizării sale ca simbol al Asociației Medicilor din Statele Unite ale Americii și al altor instituții de profil [16]. Acesta este adesea confundat cu bastonul lui Asclepius, care include un singur șarpe, însă cele două simboluri au semnificații diferite, deși ambele sunt legate de medicina și vindecarea bolilor. Caduceul, cu cei doi șerpi încolăciți, sugerează un echilibru între forțele opuse, iar acest simbolism este utilizat pentru a reflecta complexitatea proceselor de vindecare și interacțiunile dintre corpul uman și diversele energii care îl afectează [3; 5].

În tradiția biblică, șarpele joacă un rol important în mitologia iudaică, fiind văzut ca un simbol al ispitiirii și al păcatului originar. Totuși, în anumite contexte biblice, șarpele mai poate reprezenta și vindecarea. De exemplu, în Cartea Numerelor, Moise ridică un șarpe de aramă pentru a vindeca poporul Israel de mușcăturile de șarpe. Astfel, șarpele devine și un simbol de vindecare și de protecție, reflectând transformarea simbolică a caduceului dintr-un simbol de pericol într-un simbol al regenerării.

În mitologia egipteană, simbolismul șarpelui este strâns legat de conceptul de protecție și restaurare a echilibrului cosmic. Zeița Wadjet, adesea reprezentată sub forma unui șarpe de nisip, era protectorul Egiptului Inferior și al faraonilor, iar prin prezența sa, stabilitatea regatului și sănătatea oamenilor erau asigurate. În acest context, șarpele joacă un rol protector similar cu cel al caduceului, în sensul că simbolizează securitatea și protecția contra forțelor malefice și a răului [2; 8; 12; 15].

Mai mult, caduceul exprimă dualitatea cosmologică, un concept prevalent în filosofia chineză. În tradiția taoistă, simbolurile opuse ale yin și yang sunt ilustrate adesea prin elemente complementare și opuse, iar șerpii încolăciți reprezintă echilibrul dintre aceste forțe. Această dualitate este esențială în filozofia taoistă, iar caduceul poate fi văzut ca un simbol al unificării acestor forțe complementare. De asemenea, în cultura indiană, în mitologia hinduistă, șarpele are un rol similar, fiind asociat cu divinități precum Shiva, care este adesea reprezentat cu un șarpe încolăcit în jurul gâtului, semnificând protecția și puterea de regenerare.

Simbolismul caduceului în medicină este, poate, cel mai evident în întreaga tradiție occidentală, fiind utilizat pe scară largă pentru a reprezenta profesia medicală. Totuși, este important să se facă distincția între caduceul cu cei doi șerpi și bastonul lui Asclepius, care este simbolul oficial al medicinei, deoarece acesta din urmă include un singur șarpe și simbolizează vindecarea și protecția, fără conotațiile comerciale ale caduceului [10]. Această confuzie istorică este subiectul unor ample dezbateri între istorici, medici și cercetători ai simbolisticii. De-a lungul secolului XX, diverse grupuri academice și medicale au încercat să corecteze această confuzie prin publicarea de studii și articole educative. De exemplu, în 1992, Friedlander a publicat un articol amplu în „The New England Journal of Medicine”, explicând detaliat eroarea istorică și pledând pentru utilizarea exclusivă a bastonului lui Asclepius în reprezentarea medicinei [6].

Asocierea caduceului cu medicina provine, cel mai probabil, dintr-o interpretare greșită din secolul al XIX-lea. În 1902, Armata Statelor Unite a adoptat caduceul ca simbol al corpului medical, confundându-l cu bastonul lui Asclepius, adevăratul simbol al vindecării și protecției medicale. Această greșeală s-a răspândit rapid, fiind preluată de diverse organizații, spitale și companii farmaceutice, în ciuda faptului că mulți istorici ai medicinei au subliniat eroarea. Chiar dacă studiile istorice au demonstrat că bastonul lui Asclepius este adevăratul simbol al medicinei multe instituții continuă să folosească caduceul lui Hermes, în special în Statele Unite [6]. Cercetări recente indică că aproximativ 62% dintre spitalele și organizațiile medicale americane utilizează caduceul în logo-urile lor, în timp ce doar 38% folosesc corect bastonul lui Asclepius [16].

Pe de altă parte, în Europa de la bun început, bastonul lui Asclepius a fost utilizat în mod corect ca simbol al medicinei, fiind adoptat de Organizația Mondială a Sănătății (OMS) și de numeroase alte instituții medicale internaționale. Pentru a înțelege diferențele fundamentale dintre cele două simboluri, este important să analizăm semnificațiile fiecăruia:

a) Bastonul lui Asclepius – un baston cu un singur șarpe, simbolizând vindecarea, regenerarea și cunoașterea medicală provine direct din mitologia greacă, unde Asclepius, zeul medicinei, era descris ca

un vindecător divin. În medicina antică, șarpele reprezenta regenerarea și procesul ciclic al vieții, datorită abilității sale de a-și schimba pielea [10; 15].

b) Caduceul lui Hermes – un baston cu doi șerpi încolăciți și aripi, care simbolizează comerțul, negocierile, schimburile și echilibrul între forțele opuse era purtat de zeul Hermes, cunoscut ca patron al comercianților, hoților și mesagerilor zeilor, nu ca o divinitate a vindecării [10; 14].

Această confuzie simbolică nu este doar o eroare istorică, dar reflectă și percepțiile greșite ale societății asupra medicinei, sugerând o influență a corporațiilor și a intereselor economice în domeniul medical modern. Utilizarea caduceului poate implica aspecte comerciale, punând accent pe factorii economici ai medicinei în locul rolului său altruist și științific [6]. Alegerea acestui simbol a fost adesea criticată, deoarece perpetuează ideea că medicina este mai degrabă o industrie decât o vocație dedicată îngrijirii umane.

Această realitate ridică o întrebare esențială: de ce persistă confuzia? Printre motive se numără forța tradiției, deoarece un simbol adoptat pe scară largă devine dificil de schimbat, multe spitale și universități păstrând caduceul în identitatea lor vizuală de-a lungul deceniilor, dar și impactul său vizual, întrucât, cu aripile sale elegante și șerpilor încolăciți, acesta este mai dinamic și mai atrăgător grafic decât bastonul simplu al lui Asclepius.

Confuzia între cele două simboluri are și implicații etice și educaționale, motiv pentru care multe organizații medicale propun campanii de educare a publicului pentru a restabili utilizarea corectă a bastonului lui Asclepius. În era tehnologiilor avansate, simbolul caduceului este reinterpretat dincolo de semnificațiile tradiționale medicale și mitologice, având aplicații în bioetică. În contextul noilor descoperiri în editarea genetică, precum CRISPR-Cas9 și al dilemelor etice privind modificarea ADN-ului uman, caduceul a fost folosit uneori pentru a simboliza puterea științifică asupra vieții. De asemenea, anumite start-up-uri medicale din acest sector au adoptat caduceul pentru a sublinia rolul tehnologiei în ghidarea medicinei moderne. Mai mult, în mișcarea ce promovează augmentarea capacităților umane prin tehnologie, caduceul a devenit un simbol al conexiunii dintre uman și digital.

Această expansiune a simbolului demonstrează că caduceul nu mai este doar un artefact mitologic, dar devine un simbol al științei viitorului. În acest context apar controverse etice, cum ar fi conflictul dintre afaceri și sănătate, unde, într-o eră a privatizării serviciilor medicale, caduceul poate fi interpretat ca un simbol al comercializării sănătății mai degrabă decât al vindecării [10]. De asemenea, unii critici se întreabă dacă este un simbol al echilibrului sau al manipulării, argumentând că utilizarea caduceului în sectorul medical modern subminează jurământul hipocratic, transformând medicina într-o industrie reglementată de piață, nu de etică. Aceste aspecte ridică noi perspective asupra semnificației și utilizării acestui simbol în societatea contemporană. Deși multe organizații medicale sunt reticente în a renunța la caduceu, tendințele actuale sugerează o reîntoarcere la simbolurile autentice ale medicinei, precum toiagul lui Asclepius.

Pe lângă utilizările sale medicale și comerciale, caduceul a fost interpretat și din perspectiva psihologiei jungiene și a dezvoltării personale. În psihologia analitică, șarpele simbolizează înțelepciunea ascunsă, iar cei doi șerpi ai caduceului reflectă dualitatea umană: rațiune vs. emoție, conștient vs. inconștient [9]. De asemenea, în tradițiile orientale, caduceul este adesea asociat cu energia Kundalini, forța vitală ascendentă care circulă prin coloana vertebrală și simbolizează trezirea spirituală [3]. Aceste interpretări subliniază faptul că caduceul nu este doar un simbol extern, dar și o reprezentare a călătoriei interioare a omului.

Dezbaterile contemporane privind caduceul demonstrează că acesta rămâne un simbol viu și dinamic, capabil să genereze interpretări diverse și să provoace discuții. În medicină, este contestat din cauza confuziei cu bastonul lui Asclepius. În biotehnologie, simbolizează progresul științific și dilemele etice. În filozofie și psihologie, reprezintă un arhetip al transformării interioare. Pe măsură ce societatea evoluează, simbolurile trebuie înțelese și reinterpretate.

Legătura cu comunicarea și comerțul, într-o eră a medicalizării industriei farmaceutice, unde sănătatea este adesea privită prin prisma afacerilor și marketingului, caduceul simbolizează mai degrabă comerțul medical, decât actul vindecării în sine [10].

Încă din Antichitate, Hermes a fost considerat zeul protecției comercianților și mesagerul dintre zei și oameni. Acest aspect s-a păstrat în cultura economică modernă, unde caduceul este folosit ca simbol al negocierii, comerțului și diplomației. De exemplu unele instituții financiare și burse de valori au integrat caduceul în logo-urile lor pentru a sugera echilibrul și schimbul echitabil, în timp ce companiile aeriene și firmele de

curierat îl utilizează pentru a exprima rapiditatea și eficiența comunicării, reflectând astfel atributul mobilității asociat zeului Hermes. Totodată, anumite organizații diplomatice au adoptat acest simbol pentru a sublinia rolul lor de mesageri între națiuni, consolidând ideea de comunicare globală. Aceste utilizări moderne confirmă faptul că caduceul și-a păstrat esența sa mitologică, adaptându-se noilor realități economice și sociale.

Simbolul caduceului a fost adoptat și reinterpretat în diverse forme artistice, inclusiv în literatura fantastică, cinematografie și jocuri video. În literatură și mitologie modernă, caduceul este adesea utilizat pentru a desemna personaje care joacă rolul de mesageri, ghizi sau intermediari între lumi. În romanele inspirate de mitologia greacă, Hermes este frecvent reprezentat cu caduceul său. În cinematografie, simbolul apare în filme „science-fiction” și „fantasy”, fiind folosit pentru a sublinia teme legate de magie, cunoaștere sau echilibru cosmic. În industria jocurilor video, caduceul este deseori prezent ca artefact mistic, fie ca obiect de vindecare, fie ca armă simbolică utilizată de personaje divine sau magi. Aceste utilizări reflectă capacitatea caduceului de a transcende limitele istorice și de a rămâne un simbol relevant și versatil în cultura contemporană.

O altă direcție modernă în care caduceul este folosit este medicina holistică și alternativă. În multe centre de terapii complementare, acesta este folosit ca simbol al echilibrului dintre corp și minte, fiind asociat cu practici precum acupunctura, homeopatia și naturopatia. În acest context, caduceul capătă o dimensiune spirituală, fiind interpretat ca un simbol al fluxului de energie prin corp, similar cu conceptele asiatice de *Qi* (China) sau *Prana* (India).

Caduceul este uneori asociat cu structura ADN-ului, datorită asemănării vizuale dintre spirala dublă a șerpilor și dubla spirală genetică descoperită în secolul XX. Această conexiune a dus la interpretări mistice, unde caduceul este văzut ca un simbol al cunoașterii ascunse și al codului vieții. De asemenea, caduceul apare în grafica legată de neurologie și neuroștiințe, simbolizând legătura dintre sistemul nervos și echilibrul energetic al organismului.

Utilizarea modernă a caduceului demonstrează că acesta este un simbol istoric și un element dinamic, capabil să se adapteze la domenii variate, de la medicină și economie până la artă, divertisment și știință.

Totuși, confuzia dintre caduceu și bastonul lui Asclepius în domeniul medical rămâne un subiect important, subliniind necesitatea unei mai bune educații simbolice și a unei clarificări în reprezentarea simbolică a profesiilor medicale. În ciuda acestor eforturi, caduceul continuă să fie utilizat în multe contexte medicale, ceea ce sugerează că schimbarea unui simbol cultural puternic este un proces lent și complex.

Concluzii

Caduceul, cu symbolismul său profund înrădăcinat în mitologia antică, continuă să fie o emblemă a echilibrului între forțele opuse și a comunicării între lumi diferite, de la zei la oameni, și de la viață la moarte. Originile sale în mitologia greacă și romană, asociate cu Hermes/Mercur, au contribuit la construirea unui simbol puternic ce transcende diverse culturi și tradiții. Acesta nu doar că a fost folosit în scopuri religioase și mitologice, dar și ca un instrument de putere, autoritate și de protecție în numeroase domenii, de la medicina antică la diplomație și comerț.

Semnificația caduceului, la nivel simbolic, reflectă complexitatea și dualitatea naturii umane. Cei doi șerpi încolăciți, uneori în luptă sau în armonie, exprimă ideea de echilibru între contradicțiile fundamentale ale existenței, de la viață și moarte, la sănătate și boală. În acest context, caduceul poate fi interpretat și ca un simbol al alchimiei, al transformării și al vindecării, iar în medicina modernă, rămâne un simbol recunoscut greșit al profesiilor medicale.

Utilizarea sa în diverse domenii, inclusiv în medicina veterinară, diplomație, comerț și altele, reflectă impactul său profund asupra evoluției civilizațiilor umane. De-a lungul istoriei, Caduceul a fost mai mult decât un simplu obiect simbolic – el a devenit un vector al puterii și al cunoașterii, un semn al comunicării și al legăturii între diferite sfere ale existenței. De asemenea, se poate observa cum simbolul a fost reinterpretat și adaptat în funcție de nevoile și contextul cultural al fiecărei perioade istorice.

Astfel, caduceul nu este doar un simbol mitologic sau religios, dar o temă universală ce continuă să influențeze, să inspire și astăzi. Deși semnificațiile sale s-au diversificat, esența sa aceea de a uni, proteja și vindeca rămâne un ideal fundamental, deosebit de relevant în societatea contemporană. Impactul său asupra umanității, de-a lungul mileniilor, rămâne o mărturie a modului în care simbolurile, mitologia și tradițiile

pot modela și ghida evoluția unei culturi. Înțelegerea corectă a caduceului este esențială, pentru a-i respecta originile istorice și pentru a-l poziționa în mod adecvat în cultura și știința contemporană.

Bibliografie:

- BURKERT, W. *Greek Religion: Archaic and Classical*. Cambridge: Harvard University Press. 1985. 493 p. ISBN: 978-0-674-36281-9. Disponibil: https://paul-in-athens.nes.lsa.umich.edu/wp-content/uploads/2018/06/Religion_Burkert-Greek-Religion-54-118.pdf.
- CURL, J.S. *The Egyptian Revival: Ancient Egypt as the Inspiration for Design Motifs in the West*. Routledge. 2005. 608 p. ISBN: 9780415361187.
- ELIADE, M. *De la Zalmoxis la Genghis-Han: Religii și folclor în Orient și Occident*. Editura Științifică și Enciclopedică. București. 1978. 352 p.
- FAIVRE, A. *The Eternal Hermes: From Greek God to Alchemical Magus*. Phanes Press. 1995. 204 p. ISBN: 0-933999-53-4.
- FARAONE, C.A. *Ancient Greek Love Magic*. Harvard University Press. 1996. 312 p. ISBN-13: 978-0674893012.
- FRIEDLANDER, W.J. *The Golden Wand of Medicine: A History of the Caduceus Symbol in Medicine*. Westport: Greenwood Press. 1992. 181 p. ISBN: 0-313-28023-1.
- GRAVES, R. *The Greek Myths*. Penguin Books. 1955. 382 p. ISBN-10: 0140107224. Disponibil: <https://archive.org/details/dli.ernet.507504/page/3/mode/2up>.
- HORNUNG, E. *The Secret Lore of Egypt: Its Impact on the West*. Ithaca: Cornell University Press. 1999. 149 p. ISBN 978-0-8014-3615-9. Disponibil: <https://archive.org/details/secretlorefegyp00horn/page/n7/mode/2up>.
- JUNG, C. G. *Psychological Aspects of the Transference*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey, SUA. 1963. 120 p. ISBN-13: 978-0691018306.
- NAYERNOURI, T. *Asclepius, Caduceus, and Simurgh as medical symbols, part I*. *Arch Iran Med*. 2010. 13(1). pp. 61-8.
- OVID. *Metamorphoses*. Translated by A. D. Melville, Oxford University Press. 2008. Disponibil: https://books.google.md/books?id=eKf8zCFn210C&pg=PT3&hl=it&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false.
- RAMOUTSAKI, I. A., HANIOTAKIS, S., TSATSAKIS, A. M. *The snake as the symbol of medicine, toxicology and toxinology*. *Vet Hum Toxicol*. 2000. vol. 42, no. 5, pp. 306-8. PMID: 11003127.
- RETIEF, F. P., CILLIERS, L. *Snake and staff symbolism, and healing*. *S Afr Med J*. 2002. vol. 92, no.7, pp. 553-556.
- RILLO, A. G., DR EN H. *The Greek origin of caduceum: Aesculapius*. *Colombia Médica*. 2008. vol. 39 no. 4, pp. 389-393. ISSN: 0120-8322.
- RODRÍGUEZ PÉREZ D. *The Meaning of the Snake in the Ancient Greek World*. *Arts*. 2020. vol. 10, no. 1, pp. 1-26. <https://doi.org/10.3390/arts10010002>.
- WILCOX, R. A., WHITHAM, E. M. *The symbol of modern medicine: why one snake is more than two*. *Ann Intern Med*. 2003. 138(8), pp.673-677. DOI: 10.7326/0003-4819-138-8-200304150-00016.

Date despre autori:

Sergiu BALACCI, doctor în științe biologice, Institutul de Fiziologie și Sanocreatologie, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0001-9961-6806

E-mail: sergiobalacci@gmail.com

Ion BALAN, doctor habilitat în științe biologice, conferențiar universitar, Institutul de Fiziologie și Sanocreatologie, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0002-5431-6057

E-mail: balanion@rambler.ru